

*судоустройственной части судебной власти, охарактеризовав его содержание внешне и определив внутренне. Особенно этот подход актуален в свете проводимой судебной реформы в Украине в 2016 году.*

*Article is devoted to questions of maintenance and realization of the principle of specialization in judicial system of Ukraine defined in the Constitution of Ukraine, the legislation on judicial system and other normative legal acts. Special attention is paid on problems of studying and possible use of the principle of specialization in judicial authorities of a sudoustroystvenny part of judicial authority, having characterized its contents externally and having defined internally. Especially this approach is urgent in the light of the undertaken judicial reform in Ukraine in 2016.*

Стаття надшла до редколегії 15.08.2016

УДК 338.2(477)+504.03(477)

**Штуца В. М., Ну «ОЮА»**

## **ПРОБЛЕМИ ІНТЕГРАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ТА ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ**

*У статті аналізуються основні проблеми економічної та екологічної політики, адже екологічна складова є одним із найголовніших елементів концепції сталого розвитку. Визначено негативні екологічні чинники, які обумовлені неврахуванням інтегрованого екологічного управління в галузі національної економіки. Встановлено, що головною проблемою реалізації ефективної державної екологічної політики в Україні є повільна інтеграція екологічної складової в усі галузі економіки та сфери діяльності.*

Екологічна складова не тільки міцно увійшла в систему світової економіки і міжнародних економічних відносин, але навіть стала в сучасних умовах стрижневим елементом концепції сталого соціально-економічного розвитку.

Розширення виробничої діяльності суспільства, зростання чисельності населення, поширення міських агломерацій і інші соціально-економічні процеси лягають важким тягарем на навколишнє середовище. Цей вплив призводить до порушення екологічного балансу та погіршення якості природного середовища, і тим самим знецінюючи досягнення, обумовлені економічним і технічним зростанням.

Негативні екологічні впливи найчастіше виникають із-за недостатнього врахування можливих впливів на природне середовище при розробці економічної політики, стратегічному плануванні та проектуванні.

Стає очевидним, що екологічні проблеми на будь-якому рівні (глобальному, регіональному, національному і т. д.) неможливо вирішити лише на основі виділення природоохоронної діяльності в пріоритетний напрямок соціально-економічного розвитку, розглядаючи їх у відриві від необхідного рішення цілого комплексу соціально-економічних і науково-технічних проблем. Однак у такому контексті глобальні екологічні проблеми ще не посіли відповідного місця в системі міжнародних економічних відносин, особливо коли йдеться про країни, що розвиваються, і країнах з перехідною економікою.

Недостатній ступінь вивченості даних проблем та необхідність пошуку нових шляхів їх вирішення у наявних еколого - економічних умовах, а також недостатнє їх висвітлення в українській науковій літературі зумовили актуальність розглянутої проблематики.

На міжнародному рівні екологічна політика спрямована насамперед на забезпечення скоординованих дій у сфері екологічної безпеки, встановлення норм, правил і стандартів поведінки держав у цій сфері.

Під егідою ООН розробляються ряд документів у цьому напрямку:

- узгоджені принципи екологічної інтеграції країн у світове співтовариство;
- єдина міжнародна система моніторингу природного середовища;
- єдині методи оцінки стану природно-ресурсного потенціалу;
- єдині методи оцінки впливу на навколишнє середовище (ОВНС);
- загальна методологія оцінки ризику виникнення і масштабів розвитку надзвичайних ситуацій (НС) та катастроф природного та техногенного характеру;
- уніфікована щодо кадрового складу та оснащення служба швидкого реагування на НС;
- міжнародні конвенції, угоди, правила та процедури, що забезпечують координацію спільних дій в області оцінки ризику

і прийняття заходів щодо запобігання та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій і катастроф природного і техногенного характеру. Світовою спільнотою прийнято ряд важливих документів у цій галузі.

Поки можна говорити лише про стійку тенденцію, пов'язану з уже згаданим вище небажанням економічної і політичної еліти зблизити увагу екологічним критерієм соціально-економічного розвитку. У той же самий час наявність оформленої екологічної політики є істотною умовою продовження діалогу України з різними сторонами на міжнародному рівні, що особливо важливо з урахуванням нового загальнодержавного модернізаційного тренда.

Прийняття державою національної екологічної політики, а також створення ефективного механізму її реалізації дозволило б прискорити істотний ряд інтеграційних процесів, а саме:

1. Перехід до сталого розвитку на національному рівні.

Усвідомлюючи значимість екологічних питань та всіляко підтримуючи екологічні перетворення як один з напрямків розвитку, держава підтримувала загальносвітовий тренд переходу до сталого розвитку, остаточно оформлений на Другій Конференції ООН по навколишньому середовищу і розвитку (Ріо-де-Жанейро, 1992).

На жаль, кінець «екологічного десятиліття» ознаменувався не тільки гальмуванням механізму реалізації зазначеної Концепції, але і відходом від екологічного вектора розвитку.

2. Вступ/приєднання до регламентів авторитетних міжнародних організацій, що не входять у систему ООН.

Вступ у Світову організацію торгівлі (СОТ) тягне за собою повноцінний перехід до технічного регулювання, яке позиціонується як один з методів, що складають основу адміністративно-правового механізму охорони навколишнього середовища. Перехід до технічного регулювання означає також зміну нормативної правової бази господарської діяльності. При цьому, технічні регламенти, що містять екологічні регулятиви, повинні бути одними з основних. У той же самий час повинні з'явитися нові національні стандарти, що запозичують в якості базису, відповідно до Угоди СОТ про технічні бар'єри в торгівлі, міжнародні стандарти.

Поширення дії міжнародних екологічних стандартів на різні види екологічно значимої господарської діяльності, є одним з найактуальніших завдань держави в сфері реалізації нової екологічної політики. Але саме факт переходу на передові міжнародні

стандарти викликає найбільший опір економічної еліти. Для неї перехід до екологічного нормування впливу підприємств на навколишнє середовище (на основі приттпигу використання найкращих доступних технологій) є фінансово затратною.

Прийняття нової екологічної політики у вигляді єдиного документа з високим адміністративно-правовим статусом буде одним з перших після «антизколоптчного» десятиліття кроків держави, спрямованих на створення системи охорони навколишнього середовища, що відповідає сучасним потребам соціально-економічного розвитку суспільства.

Реалізація цієї політики при відкритій ігідтримці уряду допоможе подолати кризову ситуацію у сфері загального і спеціального природокористування, спрямованого виключно на економічні критерії вигод як для держави, так і для конкретного природокористувача. Реалізація цієї політики допоможе також створити базу для отримання в довгостроковому періоді вигод, вимірюваних з використанням критеріїв еколого-економічної ефективності.

У свою чергу, облік в екологічній політиці найкращих зразків практики державного уііравління в екологічній сфері дозволить Україні прискорити процес інтеграції у світові економічні і політичні процеси.

В Україні створена нормативно-правова база охорони навколишнього середовища, яка налічує понад 300 законів і підзаконних актів. Однак ця законодавча база складна для впровадження, суперечлива й тому неефективна з результатами її реалізації.

У другій половині 2010 року в екологічній поштиці України відбулися позитивні зміни, пов'язані з розробкою і прийняттям стратегії екологічної політики. 14 січня 2011 року набув чинності Закон України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики до 2020 року» [1], який визначив наступні стратегічні цілі природоохоронної діяльності:

- підвищення рівня суспільної екологічної свідомості;
- поліпшення екологічної ситуації та підвищення рівня екологічної безпеки;
- досягнення безпечного для здоров'я людини стану навколишнього природного середовища;
- інтеграція екологічної політики та вдосконалення системи інтегрованого екологічного уііравління;
- припинення втрат біологічного та ландшафтного різноманіття і формування екологічної мережі;

- забезпечення екологічно збалансованого природокористування;
- удосконалення регіональної екологічної політики.

Крім того, 25 травня 2011 року Кабінет Міністрів України схвалив «Національний план дій з охорони навколишнього природного середовища України на період 2011–2015 років» [2]. В ньому визначено конкретні заходи, спрямовані на досягнення зазначених стратегічних цілей.

Позитивні зрушення в екологічній політиці України дають підстави сподіватися на підтримку Президентом і Урядом України разом з усіма зацікавленими сторонами (центральні і місцеві органи влади, громадськість, бізнес, наука, освіта) надзвичайно важливих і складних завдань переходу України до сталого розвитку та розробки і впровадження в Україні моделі «зеленої» економіки.

На жаль, Україна так і не змогла підготувати національну стратегію сталого розвитку, хоча певні кроки в цьому напрямку були зроблені. Вимушена першочерговість факторів економічного зростання відсунула на задній план облік принципів сталого розвитку в законодавстві та політиці України. Завершення розробки національної стратегії сталого розвитку України та прийняття Закону України «Про стратегію сталого розвитку» було передбачено в рамках Плану дій Україна-ЄС. У відповідності з розпорядженням Кабінету Міністрів України від 22 квітня 2005 р. № 117-р «Про затвердження заходів щодо виконання у 2005 році Плану дій Україна-ЄС» стратегія повинна була бути підготовлена у травні 2005 року. Однак і зараз Україна залишається однією з небагатьох країн Європи, в яких відсутні такі важливі стратегічні документи, як Національна стратегія сталого розвитку та відповідний національний план дій.

У квітні 2012 року робоча група, до складу якої увійшли представники Національної академії наук України, навчальних закладів і громадських організацій, представила на розгляд Кабінету Міністрів України «Концепцію переходу України до сталого розвитку», в якій були визначені наступні цілі:

- припинення деградації навколишнього середовища і перехід до сталого природокористування;
- формування нової моделі економіки на основі сталого відновного природокористування;
- поліпшення якості життя населення України;

- формування суспільної свідомості, світогляду населення України на засадах сталого розвитку;
- формування нормативно-правової та інституційної бази забезпечення сталого розвитку;
- збереження національних цінностей і традицій природо-користування;
- захист національних інтересів України в процесі глобалізації;
- забезпечення участі всіх зацікавлених сторін у формуванні та реалізації політики сталого розвитку;
- формування і здійснення регіональної політики сталого розвитку.

Передумовою для сталого розвитку України є інтеграція екологічної політики в галузеві та регіональні плани і програми з метою пошуку можливостей їх взаємного зміцнення та узгодження природоохоронних пріоритетів.

Питання інтеграції екологічної політики в галузеві політики є ключовим для природоохоронних структур. Однак, для галузевих міністерств і відомств він ще не став пріоритетом і часто атримується як встановлення обмежень для галузевої діяльності, створення труднощів і додаткових витрат для розвитку конкретної галузі.

В Україні стратегічне планування розвитку країни не орієнтоване на планування сталого розвитку. Законодавством України передбачено планування тільки соціально-економічного розвитку. При цьому планування соціально-економічного розвитку та галузевих політик майже не враховує третю складову сталого розвитку - екологічну. Включення питань охорони навколишнього природного середовища в плани соціально-економічного розвитку відбувається шляхом підготовки незначного окремого розділу, який не містить екологічних вимог і опису альтернативних шляхів розвитку.

Трохи краща ситуація з регіональним плануванням. Міністерство економіки України розробило «Методичні рекомендації щодо формування регіональних стратегій розвитку», згідно з якими при розробці стратегій регіонального розвитку необхідно враховувати документи Конференції ООН з навколишнього середовища і розвитку (Ріо-де-Жанейро, 1992) та інші міжнародні документи [3].

Одним з основних інструментів інтеграції екологічної політики в галузеві політики є стратегічна екологічна оцінка. Під час 5-ї Всеєвропейської конференції міністрів охорони навколишнього

середовища (Київ, 2003) Україна приєдналася до Протоколу про стратегічну екологічну оцінку до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище в транскордонному контексті. Однак Україна не ратифікувала цей Протокол, що служить бар'єром для інтеграції екологічної політики до політики розвитку галузей на початковій стадії оцінки альтернатив.

Більшість міністерств в Україні створені і функціонують за галузевою ознакою і прагнуть вирішувати тільки свої вузькогалузеві питання. Тому практично в усіх галузевих програмах відсутня або є незначним розділ, що стосується екологічних питань. Навіть ті галузеві програми, які мають екологічний розділ, не пов'язані зі стратегічними завданнями національної екологічної політики і відображають лише деякі аспекти поводження з відходами, енергоефективності та ресурсозбереження.

Основи інтегрованого екологічного управління мало враховуються в галузях національної економіки. Внаслідок цього галузеві програми і стратегії не мають серйозної екологічної складової, реалізація якої могла б забезпечити технічне переоснащення, впровадження енергоефективних і ресурсозберігаючих технологій, маловідходних, безвідходних та екологічно безпечних технологічних процесів.

В Україні на інституційному рівні немає державного органу, який би координував інтеграцію екологічної складової в усі сектори економіки та суспільного життя.

В Україні було прийнято кілька стратегічних галузевих документів, які демонструють значний відрив галузевого розвитку від екологічних пріоритетів. Багато стратегічних галузевих документів, державних програм, концепцій і рішень розробляються та приймаються в авральному режимі. Уряду України слід відмовитися від цієї практики. Екологізація енергетичної, транспортної, сільськогосподарської та промислової галузей має стати пріоритетним завданням на найближчий період.

Про екологічні проблеми, особливо глобальні, вже давно ніхто не говорить в національному аспекті. Необхідність спеціального вивчення не лише внутрішньодержавних, але й міжнародних аспектів контролю навколишнього середовища диктується двома основними обставинами:

1. Переплетення економік різних країн накладає своєрідний відбиток на внутрішньодержавні заходи по боротьбі із забрудненням

середовища. Перед державними діячами та діловими колами постає необхідність обліку таких заходів, оскільки вони впливають на конкурентоспроможність країни, її платіжний баланс, зайнятість і національний дохід за допомогою зміни цін на експортовані та імпортовані товари;

2. Міжнаціональна цілісність навколишнього середовища, в силу чого його забруднення в одній країні поширюється на інші.

Глобальні екологічні проблеми, розглядати які на національному рівні недоцільно, ще не отримали відповідної уваги в системі міжнародних економічних відносин, незважаючи на те, що багато уваги приділяється способам їх можливого вирішення. Беручи до уваги сучасний катастрофічний стан навколишнього середовища на планеті, рішення цих проблем може здійснитися тільки за ретельно спланованою міжнародною інтеграцією в цій області.

Міжнародна інтеграція у сфері охорони навколишнього середовища - це скоординована співпраця суб'єктів, що належать до різних поштто-адмішстративних рівнів (міжнародному, державному, регіональному, локальному), яка здійснюється за допомогою різноманітних економічних, політичних та адмішстративних шструментів і націлена на поліпшення екологічної ситуації.

Однією з головних цілей міжнародної інтеграції у сфері охорони навколишнього середовища є створення системи колективної екологічної безпеки.

Ефективність міжнародної екологічної іттеґрації проявляється, в першу чергу, через можливість здійснення великих природоохоронних програм (наприклад, за збереження біологічного різноманіття), маневрування фінансовими та матеріально-технічними ресурсами, створення єдиних фондів та інтеграційних органів управління, розробці технологій контролю, створення спецгруп швидкого реагування (наприклад, під егідою ООН), об'єднання ресурсів (технологічних, інформаційних, фінансових, кадрових тощо), здійснення координаційних функцій.

Сутність міжнародної інтеграції у сфері охорони навколишнього середовища полягає у формуванні єдиного реально регульованого екологічного простору з метою забезпечення принципів сталого розвитку та побудови систем національної екологічної безпеки.



Головною проблемою реалізації ефективної державної екологічної політики в Україні є повільна інтеграція екологічної складової в усі галузі економіки та сфери діяльності.

Екологічна складова ще не стала обов'язковою в розроблених в державі стратегіях, національних і регіональних програмах розвитку. Це, в свою чергу, призводить до істотного зниження ефективності управління в галузі охорони довкілля на державному та регіональному рівнях.

Верховною Радою були прийняті закони України «Про ратифікацію Стокгольмської конвенції про стійкі органічні забруднювачі», «Про ратифікацію Протоколу про збереження біорізноманіття та ландшафтів Чорного моря до Конвенції про захист Чорного моря від забруднення».

Також, був розроблений проект Закону «Про Загальнодержавну цільову екологічну програму проведення моніторингу навколишнього природного середовища», проекти Концепції Стратегії національної екологічної політики України на період до 2020 року, Концепції охорони вод в Україні, Концепції державної програми стабілізації та поліпшення екологічного стану в Донецько-Придніпровському регіоні. Розроблено та схвалено урядом ряд проектів указів Президента України про створення національних природних парків.

З метою реалізації механізмів Кіотського протоколу до Рамкової Конвенції ООН було створено Національне агентство екологічних інвестицій України та розроблено проект Закону «Про парникові гази», створено Національний центр кадастру викидів парникових газів.

Однак, слід зазначити, що багато питань знаходяться в стадії розробки або чекають своєї черги на розгляд.

Розглядаючи інтеграцію як шлях до консолідованого рішення економічних і соціальних проблем слід усвідомлювати, що сьогодні досягнення економічного та соціального добробуту як в окремій країні, так і у світі в цілому є неможливим без урахування та подолання як на національному, так і наднаціональному рівнях екологічних протиріч, породжених агресивною поведінкою, політикою всіх без винятку суб'єктів міжнародних економічних відносин в умовах глобалізації, транснаціоналізації економіки та фінансових ринків. Найбільш суттєвими кроками в напрямку формування та посилення екологічної складової

інтеграційного процесу в межах інтеграційного угруповання повинні стати:

- розробка наднаціональної екологічної програми,
- стратегії сталого розвитку, в якій повинні бути зафіксовані конкретні екологічні показники та індикатори для всіх країн-членів інтеграційного угруповання;
- створення на базі наднаціональної стратегії сталого розвитку деталізованих національних програм та ініціатив, які враховували б специфіку кожної з країн-членів інтеграційного угруповання,
- включення екологічних стандартів і правил поведінки у всьому програмі розвитку в різноманітних сферах економічної системи інтеграційного об'єднання;
- тісна співпраця наднаціональних органів, які відповідають за екологічні та інноваційні проблеми і розробки;
- популяризація конкретних можливостей колективного вирішення екологічних протиріч допомогою інтеграційних процесів, які здійснюються міжнародними організаціями.

***Бібліографічний список:***

1. Царенко О. Основи екології та економіка природокористування : навч. посіб. для студ. вузів / Олександр Царенко, Олександр Несветов, Микола Кадацький. - 2-е вид. - Суми : Університетська книга, 2004. - 399 с.
2. Всеукраїнська екологічна ліга [Електронний ресурс] : [веб-сайт]. - Режим доступу: <http://www.ecoleague.net>
3. Про затвердження Національного плану дій з охорони навколишнього природного середовища на 2011-2015 роки : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 25 травня 2011 р. № 577-р [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : [офіційний веб-сайт]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/577-2011-%D1%80/para9#n9>
4. Всемирная Конференция ООН по устойчивому развитию «Рио+20» [Електронний ресурс] : [веб-сайт]. - Режим доступу: <http://www.uncsd2012.org>

*В статье анализируются основные проблемы экономической и экологической политики, ведь экологическая составляющая является одним из главных элементов концепции устойчивого развития. Определены негативные экологические факторы, которые обусловлены неучетом интегрированного экологического управления в области национальной экономики. Установлено, что главной проблемой реализации*

*эффективной государственной экологической политики в Украине является медленная интеграция экологической составляющей во все отрасли экономики и сферы деятельности.*

*In article the main problems of economic and environmental policy are analyzed, the ecological component is one of the main elements of the concept of sustainable development. Negative ecological factors which are caused by not accounting of the integrated ecological management in the field of national economy are defined. It is established that the main problem of realization of effective public environmental policy in Ukraine is slow integration of an ecological component into all branches of economy and sphere of action.*

Стаття надійшла до редколегії 15.09.2016

УДК 321:316.647.5.001.76

*Іванова А. В., Ну«ОЮА»*

## **ТРАКТОВКИ ПОЛІТИЧНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ В КОНТЕКСТІ ГАРМОНІЗАЦІЇ СУЧАСНИХ СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ВІДНОСИН**

*У статті розглянуто проблеми політичної толерантності в контексті суспільних відносин та взаємодій, процесів балансування різних політичних течій в сучасній плюралістичній політичній реальності.*

Сучасна політична реальність характеризується постійним інформаційним обміном, що породжує не тільки розвиток поглядів, збагачення досвіду та розвиток соціуму в голому, а й сприяє створенню диференційних, часто конфліктних форм, внаслідок чого розвиток соціальної, політичної та інших систем характеризуються конфронтаційними зіткненнями.

На новий рівень постає розуміння значення толерантності як універсального принципу існування суспільства. Актуальність даної теми зумовлена зростанням нетерпимості в соціально-політичних відносинах суспільств, що викликано трансформаційними змінами і кризовими явищами сучасності. В суспільствах, де існує безліч поглядів, цінностей, наукових течій, ідеологій та політичних формувань, складно зберегти стабільність. Зростання інтолерантності, дисіфінатції, пригнічень, національних конфліктів

©Іванова А. В., 2016